

Ayd,nlar: Karanl,klar, ve Ayd,nlatt,klar,

rfan ERDO AN

õAyd,nö sözcü ü, cahile ve õayd,nlanmaö sözcü ü de cehalete kar , duran bir dü ünsel, duygusal ve ili kisel insanl,k durumunu anlat,r. Ayd,n ayd,nlanman,n öznesidir: Var olan,, süregeleni irdeleyen ayd,n, ayd,nlanma içindir ve ayd,nlanmayla ayd,nl, , sunar.

Prometheus'u dü leyen ve yaratanlardan, Karl Marx, Naz,m Hikmet, Sabahattin Ali, U ur Mumcu ve Aziz Nesinø, ve õsolcuö diye üniversiteden at,lan ve öldürülen akademisyenlere kadar birçok insan bu tan,m içine dü er. Fakat bu tan,m içine dü meyen, ama ayd,n diye nitelenenler, çok daha fazlad,r. Bu ayd,nlar,n ayd,nl,klar, ço unlukla karanl,kt,r; karanl,klar, ayd,nl,k san,r,lar; kendi karanl,klar,nda ayd,nl, ,n dü man,d,rlar. Karanl,klar,nda ayd,nl, , bo arak ve õgerçek hakk,nda sahte imajlar in a ederekö kötülü ün/kötünün yüzünü, ayd,nl, ,n yüzü olarak sunarlar. Gerçek içinde dü ünsel olarak gerçekten uzak olduklar, için, rahatlat,c, hayal dünyalar, kurar ve sunarlar. Kitapç,lar,n õBest Sellerö kö elerinde yer al,r,lar. nsan haklar,, demokratikle me ve özgürlük söylemleriyle de gelen bu ayd,nlar, fark,nda olarak veya fark,nda olmayarak, insan e itli ini dü ünmeye dü man olan ve insan ac,s,n, yaratan egemen vicdans,z vicdan,n parças,d,rlar.

Ayd,n,n kim ve ne oldu u ile ilgili aç,klamalara bakt, ,m,zda, ço u kez õolmas, gerekenö sanki öyleymi gibi sunulur. Kapitalist bili yönetiminin en ba ar,l, yanlar,ndan biri de marjinal olan, kural ve olabilir olan, da oluyormu gibi yapmas,d,r. Ayd,nla ilgili birçok tan,m,mlamalar,n/aç,klamalar,n temel sorunu, ayd,n denen insan,, örgütlü güç, bask, ve ç,kar yap,lar, içinde ele almamas,d,r. Ayd,n, ya anan örgütlü yap,lar içinde ele ald, ,m,zda, ayd,na yüklenen yüksek, yüce ve de erli at,flar,n yerini, bu at,flar, ortadan kald,ran özelliklerin egemen oldu unu görürüz. irketler ve kurumlar dünyas,n,n yönetici kadrosunun ayd,nl, , , ço u kez kendi öznel ç,karlar, ve ait olduklar, (ve ait olduklar,n dü ündükleri) s,n,f,n genel

ç,karlar,n,n , , ,d,r, ifadesidir. Bu , ,k genel ayd,nlanmayla örtü tü ü zamanlar (ki bu enderdir, ama olabilir) insan,n ayd,nlanmas,n,n parças, olur. Onun d, ,nda, di er tüm yerel ve yayg,n medyada oldu u gibi, irketler ve kurumlar dünyas, arac,l, ,yla (örne in medya arac,l, ,yla) sunulan ayd,nlanma insanlar,n karanl, ,n,, maddi ve dü ünsel olarak yoksul ve yoksun b,rak,lmas,n, teminat alt,na almay, amaçlayan temsillerle doludur. Ayd,nlar,n ço u bu temsillerin yarat,c,lar,d,r. Ayd,nlar,n ço u, ayn, zamanda, yazd,klar,yla, medyada söyledikleriyle, kamuoyu ara t,r,malar,yla, yoksulluk ara t,r,malar,yla ve tüketici ara t,r,malar,yla, ülke içi ve uluslararası, güç yap,lar,n,n kitleleri bilme, kontrol ve yönlendirme çabalar,na da katkıda bulunurlar.

Shakespeare'n (ekspir'n) dedi i gibi, güçlünün sesi ne denli c,rtlak ç,karsa ç,ks,n, orkestraya hâkimdir. Daha kötüsü günümüzde bu c,rtlak ses insanl, ,n gelece ini tehlikeye sokacak biçimde özlemle, evkle ve ihtirasla kat,l,m sa layan bir çekici imaja sahip. Demokrasi, insanl,k, özgürlük ve duyarlı,k gibi güzel de erlerin deneyimlenmedi i dünyada, c,rtlakl, ,n gücü ve sald,r,s, ça da demokratikle me, insanl,k, özgürlük ve duyarlı,k k,l,f,nda poz satarak dünyanın her kö esinde dola makta ve alk, toplamaktad,r. Alk, lamayanlar? Onlar temel iki yöntemle kontrol alt,nda tutuluyor. Birincisi ekonomik kazanç yollar,n,n t,kanmas, ve geli melerinin engellenmesidir: kincisi günümüzde ya anan duruma kar , örgütlü tepki cesaretini gösterenlerin me rula t,r,lm, bask, yollar,yla öterbiye edilmesiö ve sindirilmesidir. Ordular besleyen ve kitle imha silahlar,n, üretenlerin öayd,nlar,ö, her gün kitle ileti im araçlar,yla terörizmi lanetleyen haberlerle ve bilgilendirmelerle tarihi yeniden yazarlar. Kültürel incelemeler, söylem analizi ve içerik ara t,r,mas,yla, makalelerle ve haberlerle bu yeniden yaz,lan tarihler yeniden yaz,l,r. Yazan ayd,nlar materyal üretim ili kilerinin bir parças,d,r; ama ço u onu unuttur veya görmezden gelir ve ömateryal ili kilerden ba ,ms,z, nesnel ve do ru dü üncelerö yaratt,klar,n, iddia ederler. Bu iddiay,

yapan ayd,nlar materyal ödülle ödüllendirilince, art,k öin a edilmi yalanö öapaç,k gerçekö olur.

Kapitalist mülkiyet ili kileri içinde, 21. yüzy,l,n ayd,n,, mücadele veren istisnalar d, ,nda, kapitalist pazarda maddi pay almak için kendi bireysel ç,karlar,n, düzenleme ve yürütme pe inde ko an bir ösorumluluklaö hareket eden bireydir. Bu öayd,n,n sorumlulu u,ö ötoplumu ve toplumdaki di erlerini kullanarak kendine güç ve ç,kar sa lamaö olarak tan,mıanm, t,r. Egemen yönelimi özümseyen insan gibi, öayd,nö da, art,k, ökendini sosyalden geçerek gerçekle tirmeö yerine, ösosyali kullanarak ve/veya sosyali sömürmeye kat,lma pay, alarakö gerçekle tirmektedir. Ama, ayd,n hakk,nda yaz,lanlara bakarsan,z, bir sürü idealle tirilmi yüceltmeler ve uydurular görürsünüz. Bir ayd,n,n ne ve nas,l olmas, gerekti iyle, asl,nda ne ve nas,l oldu unu kar, t,rmamak gerekir.

Küresel kapitalist pazar,n ayd,n, nas,l olu tu?

Bize do rudan sömürgecili in bitti i ve yeni-sömürgecili in ba lad, ,; bunlara kar , ba ,ms,zl,k mücadeleleriyle ölkelerin ba ,ms,zl,kklar,n, ald, , anlat,ld,. Asl,nda olan uydu: Avrupaön,n emperyalistleri için, sömürgelerde artan kar ,tl,klar ve mücadeleler nedeniyle de, do rudan sömürgecilik pahal, gelmeye ba lad,. K,z, an ba ,ms,zl,k mücadeleleri, rekabet ve do rudan-sömürgecili in artan pahas, nedeniyle, dolayl, sömürgecili in kurulmas, gere i ortaya ç,kt,. Dolayl, sömürgecilik (yeni-sömürgecilik) eski-sömürgelerin ve Türkiye gibi hiç sömürge olmam, ölkelerin küreselle en emperyalist pazara entegre edilmesi (kat,lmas,, bütünle tirilmesi) sürecidir. Bu sürecin ba ar,s, sadece ekonomik ba ,ml,l, , sa lamakla olmamaktad,r: ba ar, ölkelerin yönetici s,n,flar,n,n ve ayd,nlar,n,n ve hatta kitlelerinin beyinlerinin ve vicdanlar,n,n fethedilmesine ve esir al,nmas,na ve gerekiyorsa, profesyonelle tirmeyele kiralanmas,na ba l,d,r. kinci Dünya Sava ,ından sonra ABDönin liderli inde yayg,nla t,r,lan ve yo unla t,r,lan ölkelerin ve bireylerin modernle tirilmesinin

amac, kapitalist siyasal, ekonomik ve kültürel pazara yatkın bağımlılıkların, çarkların ve bilişlerin oluşturulmasıdır. Bu oluşturma süreci dünyada bazı yerlerde 1980'lerde ve bazı yerlerde da 1990'da yeterince uygun seviyeye geldi: Ülkelerin yöneticilerinin, yeterince bir kışkırtıcı ve vicdanlar, artık küresel emperyalist pazarın çarklarına uygun kavama geldi. Örneğin, 1960'da Ortak Pazar (Avrupa Birliği) kararı, gelen Ecevit bile, 1990'da AB'ye girme (kaynaklar, ve kendini gerçekleştireme olanakları, elinden alınmış kölelerin yaşamak için kapitaliste teslim olması için yalvarması gibi) yarımın parçası oldu. Artık emperyalist pazarın modernleşmenin ulusalcılık, ulus devlet ve ulus olarak kalkınma gibi öskimi (aslında içinde gelmeyen ve tehlikeli) politikalara gereksinimi kalmadı: Onun için şimdi ilerleyiş olan, ülkenin eskiyle/tarihle bağını koparan post-modernizm (modernlik-ötesi), tutarlılık ve geçerlilik arayan bilimle ve bilimle bağını kopartan post-pozitivizm, post-yapısalcılık ve post-sömürgecilik, tarihsel kültürle bağını koparan çevresellik ve evrensel kültür, yaşamın demokrasizlikle ve özgürlüksüzlükle bağını koparan ve sanal yaşam, ve ifadeyi önce çarktan demokrasizlikle me, özgürleşme, katliamlık egemen (ve moda) yaklaşımları oldu. "Dil dediğinde gerçek yoktur; imgeleme; öznenin egemenliği; sonsuz semiyosiz; büyük teoriler çöktü, yaşamın post-modern ve post-yapısallık dünyası; gerçek yoktur, sadece gerçeğin olasılıkları, vardırö gibi anlatımlarla gelenler (örneğin, Amerikan türü kültürelciler ve sivil toplumcular, post-liberaller, Post-Foucaultcular ve Buardilardcılar gibi) küresel pazarın en gözde savunucularıdır. Çoğu, getirdikleri elitel yapılarla, anlamlı, eliteli ve daha kötüsü karışık, ortadan kaldırımlar ve küresel kapitalist pazarın ökontrollü alternatifini görürler.

Elbette, 1990'da gelindiğinde Türkiye'deki aydınların beyninin ve vicdanının fethedilmesi süreci kolay olmadı: Bazılar, zaten eskiden beri vicdanın rahat bir yaşam için kiralamaya hazır. Onlar en kolay kazanılanlardır. Önemli olan beyni ve vicdanın çok pahalıya kiralayanları ve kiralandıkları, halde bile öskiyiö hala içinde taşıyanları, beyin ve

vicdanlar,n,n fethedilmesi idi. Bu da, özellikle, 1970'lerde yaygınlaştıran ve 1980'lerde bazen dünya, insan, toplum ve deyimlerin ve araştırma yönelimlerinin egemen yapılaşmasıyla oldu. Bu dünya görüşleri ve ölkültürel incelemeler, discourse/söylem analizi denen araştırma yaklaşımları, öilerici, öele tireli ve hatta öMarksist olarak sunuldu. Yoğun bir şekilde evrensellik, öznenin anlam çözümündeki egemenliği, anlam vermede çoğulculuk, internetle gelen katılımcı demokrasi, modernleşen medenî (örneğin Kemalizm'den ve Cumhuriyet'ten) kopuş ve post-modern dünya, emperyalizm yerine küreselleşen dünyada kapitalizm, bağımlılık gibi görüşler ve bu görüşleri destekleyen ürünler çıktı ve dolaşımda egemen yapıldı. Elbette, üretimin ve üretimin içeriksel karakterinin kontrolü için aydınların yönlendirilmesi gerekir. Bu yönlendirilme de, aydınlara para, mevki/statü, güç ve diğer kazandıracak alanların, caddelerin, sokakların, patikaların açılmasıyla oldu. Aydınlar, yoğun bir şekilde, propaganda, reklam, halkla ilişkiler, televizyon, gazete, kitap, araştırma, dans, manlık, denetleyicilik, özel sermayeden kazanç, vakıflardan ve benzeri kurullardan gelir içine çekildiler. Ödül alanlar, çoğaltıldı: insanın aslında ne olduğu, kendi hakkında ne düşündüğüne ve onun hakkında ne düşünülmesine de il, neye, nasıl ve neden yapıldığına (pratiğin karakterine) baktılar.

Küresel pazarın aydınların bir grubu, Batı, inancını ve kültürüne karşı, söylemlerle gelen İslam teolojisinin aydınlarıdır. Bu tür ve idealist felsefenin aydınların metafiziği, ilk çağların bilinmezliğine dayanan korkuyla veya orta çağların baskıcı, ruhaniliğiyle de il, kapitalist pazarla örtüşen öznel maddi çıkarlar, gizleyen veya meşrulaştırılan örgütle örülmüştür. Anadolu sermayesi veya İslam sermayesinin savunduğu dünya, kapitalizmin bir zamanlar altın çağın, ya adını, dünya gibi, hunhar sömürüye ve ilahi olanı kullanarak boyunsundurmaya/boyune dirmeye dayanan bir dünyadır (Ne zamandan beri, büyüme sancularıyla çoğulu kez faizmin destekleyicisi olan Anadolu'nun küçük esnafı, büyüdü, deyimini ve İslamın demokratik temsilcisi oldu? Küçük esnafın egemen karakteri, küçük esnaf

sanc,lar,yla hayat,n, sürdürmeye çal, makt,r). Küresel kapitalist pazara oldukça i levsel olan bu teolojik dünya, kapitalistin de özlem duydu u ve 1970'ın ortalar,ndan beri ABD'nin kendi ülkesinde de yayg,nla t,r,lan tarikatlarla destekledi i bir dünyad,r.

Her insan ayd,n de ildir

nsan,n dü ünme ve dü üncelerini ya am gerçeklerine yans,tma yetene i vard,r. Bunu her insan yapar. nsan,n örgütlü ya am tarihine bakt, ,m,zda, giderek karma ,kla an bir ili kiler a , görürüz: Bu ili kiler a ,nda, baz, insanlar kendilerinin ç,kar,na olan ödü ünmeleriö destekler ve biçimlendirirken, aksine olan ödü ünmeleriö çe itli mekanizmalardan geçerek engelleme, bast,rma ve en verimli ekliyle ödü ündürmemeö ko ullar,n, yaratm, ve geli tirmi lerdir. Kapitalizmde oldu u gibi, tarihin her döneminde, insan,n dü üncesini ya am,na yans,tan (egemen anlat,lardan ba ,ms,z veya onlara ters bir ekilde dü ünen) insan tehlikeli insan olmu tur. Bu tehlike ile mücadelede, ilk imparatorluklardan günümüzdeki küresel imparatorlu a kadar her üretim tarz,nda, bilme için gerekli bilginin üretimi kontrol edilmi tir. Bu kontrol etme, örne in, (a) bilgiye ula ,m, engelleyerek, (b) bilgi üretim ve da ,t,m kaynaklar,n,, olanaklar,n, ve olas,l,klar,n, kontrol ederek, (c) bilgi üretimini ve da ,t,m,n, kendi kontrolünde çal, t,rd, , insanlar yoluyla yaparak ve (d) sözel ve di er ifade yollar,n, çe itli gerekçeler (öre in günah, ay,p, yanl, , Tanr,øya kar ,, demokrasiye kar ,, özgürlü e kar ,, kamu düzenini bozuyor gibi bahanelerle) kapayarak ve/veya yasaklayarak yap,lmaktad,r. nsan böylece, ya am,na dü üncesini yans,t,rken, ona do umundan ba layarak sunulan överili dünyalar, duygular, dü ünceler, yanl, lar ve do rulardanö hareket ederek bunu yapmaya ba lar. Sordu u ve sorabilece i sorular için yan,tlar ya am boyu e itim/ö renim s,ras,nda verilir. Böylece, en az,ndan iki ey olur: (1) Dü ünen insan art,k dü ünen insan de ildir, birileri taraf,ndan dü ünülen biçimde dü ünen veya bu dü ünülmeye kar ,t olan insan olur. (2) Maddi/materyal hayat,n

üretimindeki mücadeleye, aynı zamanda, dünsel/duygusal ya am,n üretimindeki mücadele kat,l,r. Dolay,s,yla, maddi üretimi yapan insanlar,n yan,nda dünsel üretimi yapan insanlar ortaya ç,kar. te bu dünsel üretimi yapan insanlara ayd,n denir. Art,k, her insan ayd,n de ildir, egemenli i ve bu egemenli in alternatiflerini üretenler ayd,nd,r. Di erleri ise, ayd,nlar,n ürettiklerini ö renenler, kullananlar, tüketenlerdir.

Dolay,s,yla, herhangi bir ekilde, bilgiyi üretme ve da ,tma olanaklar,na sahip olmayan, ama çok özeki, ak,ll,, bilgili, duygulu, âlimö olan biri ayd,n olmas,na ra men ayd,n de ildir, çünkü (a) bir ekilde ayd,nlar,n örgütlendi i ve üretim yapt, , mekân d, ,ndad,rlar ve (b) ki iler aras, ili kiler/ileti im ötesinde bilgi/bilim üretimi kaynaklar, ve olanaklar, d, ,nda b,rak,lm, lard,r.

unu aç,kça belirteyim: Bir insan,n i siz olmas,, onun i yapma yetene inden yoksun oldu unu anlatmaz. Aynı zamanda, bir insan,n (özellikle Türkiye'deki gibi i kültüründe) bir yerde akademisyen, gazeteci, yönetmen veya yönetici olarak çal ,yor olmas,, çal ,mayanlardan daha iyi i /üretim yapt, ,n, anlatmaz. Dolay,s,yla, ayd,n, ayd,n yapan, ona verilen bir paye, mevki de il, ayd,nda aranan özelliklere sahip olmas,d,r.

Her akademisyen, yazar, me hur ki i asla ayd,n de ildir.

Ayd,n bir üniversitede profesör olabilir; ama her profesör asla ayd,n de ildir (belki de Türkiye'de ayd,n olarak nitelenecek profesör çok azd,r).

Ayd,n bir senaryo yazar,, film yönetmeni, orkestra efi, müzik yazar,, kitap yazar,, bir dergide makale yazar,, bir gazetede haber veya kö e yazar, olabilir. Ama her senaryocu, yönetmen veya yazar asla ayd,n de ildir.

Bir bilim adam, (doktor, fizikçi, matematikçi, sosyolog, psikolog, di çi) ayd,n olabilir. Ama tüm dünyas, bir a z,n içi olan her di doktoru, formüllerle çal ,an her fizikçi, kimyac,,

istatistikçi, matematikçi, her sosyolog, psikolog, siyaset bilimci aydın değildir. Bir aydın din bilimci olabilir, ama her din bilimci aydın değildir.

Üretim: Düşünsel emek ve el emeği

Kapitalizmde, 21. yüzyılda üretim, kapitalizmin kontrolü altında sosyalleştir: sizler dâhil herkes üretimden tüketime kadar her aşamada kapitalist düzeni yeniden üretmeye katılmaktadır. Fakat, toplumsal olarak yaratılan zenginliğin bölünümü özeldir: Bölünümde el emeği ve düşünsel emek çok az pay almaktadır.

El emeği ile düşünsel/mental emek/i arasındaki ayırım, toplumsal üretimle ilişkilidir ve asla el ile üretim yapanın entelektüel kapasiteden yoksunluğunu anlatmaz: El ile çalışırken düşünen ve yazan ama bu düşüncesini yansıtmaz. Fakat bu yansıtmayı güçsüzlüğü nedeniyle, mental üretim yapan gibi, diğerleri arasında iletişim ötesine gitmez; diğerleri arasında iletişimden geçerek egemenliğin ve karışılmasını yeniden üretimini sağlamak ötesine gitmez.

Mental üretim yapan, düşünsel/duygusal üretim ve dağıtım için gerekli kaynaklara ve araçlara sahip olanlarla girdi ilişkisi sonucu kaynaklar, ve olanaklar, kullanma olanaklarına sahip olduğu için, hem kendi hem el emeği yapan hem de genel insanlık durumunu açıklayan düşünceleri üretir ve bu üretilen düşünceler üretkenler tarafından toplumlar içinde dağıtılır/yayılır. Bu dağıtımlar ve yayımlar, hem mental üretim yapanların hem de el emeğiyle üretim yapanların insan ve yaşam ile ilgili düşüncelerinin gündemini, içeriğini, doğasını, çerçevesini çizer: hem kendisinin hem de üretimi kullananların/kullanmayanların düşünce yapısını, dolayısıyla dünyasını, kendine ve dünya hakkında açıklamasında ve inandırılmı düşünsel olarak yeniden inandırması ve kendini içinde bulunduğu yerde/mekânda ve zamanda övar etmesinde etkin olur. El emeğiyle üretim yapanın dünyasının inandırması, böylece el-emeğini yapana bırakmaz: materyal hayat, düzenleyenler ve yürütenler, bu materyal hayatın düşünsel ve duygusalını da düzenlerler. Aynı zamanda, materyal hayatın düzenini ve bunun düşünsel

ve duygusal olarak in a edilmi gerçe ini me rula t,rma çabas,nda olmayanlar, örgütlü insan gerçe ini yakalamaya çal ,rlar ve aç,klamalar,n, bu ba lamda yaparlar.

ki tür bilgi üretiminde ayd,n,n yeri

Ayd,n,n üretim yapt, ,n, belirttik. Ayd,n ile ilgili temel sorun yapt, , üretimin karakteriyle ilgilidir. Atom bombas,n,, yer çekimini veya DNAøyi bulan bilim adam,n,n ayd,n olarak karakteri, yapt, , bulu un örgütlü yap,lardaki kullan,m,n,n sonuçlar,yla ilgili olarak ne ve nas,l dü üdü üdür. Bu noktadan hareket edersek, ayd,n,n üretiminin, kendisi istesin veya istemesin, tarih boyu toplumlar, yönetmenin bir parças, da oldu unu görürüz. Elinizdeki bu derginin haziran say,s,ndaki yaz,mda ayr,nt,l, olarak belirtti im gibi, tarih boyu giderek çok daha kurnazca ve profesyonel biçimde iki tür i levsel bilgi üretilmektedir ve bu üretimde bilim insanlar, ve ayd,nlar ön safta yer almaktad,r.

Birinci tür i levsel bilgi: Bilim ve teknolojinin üretimi

Birinci tür i levsel bilgi üretimi, hem sosyal bilimler hem de di er bilimlerde, toplumlar, kontrol eden güçlerin ç,karlar,na uygun bilimsel geli meyi sa layan bilginin üretimidir. Bu tür bilgi üretimi, kapitalizmde özel irketlerin ve devletin özellikle ordu, polis ve istihbarat te kilatlar, gibi bask, ve ikna kurumlar,n,n kendi bünyelerinde açt,klar, bölümlerde planlan,r ve yürütülür. Bu bölümler üretimini hem kendi bünyelerinde çal, t,rd,klar, hem de irket/kurum d, , kaynaklardan (örne in AB 7. Çerçeve Programlar,, TÜB TAK ara t,rmalar, gibi yollarla bilim adamlar,n, çekme veya do rudan para ödeyerek kendi projesinde çal, t,rma gibi) çe itli biçimlerde kiralad,klar, bilim adamlar,yla yap,l,r. Bu tür bilgi de erlidir, dolay,s,yla gizlidir; emtia de ildir; internete falan da öherkes ayd,nlans,nö diye konmaz; televizyonlarda tart, ,lmaz; üniversite kitaplar,nda yer almaz. Bu tür bilgiyi çalmak için çe itli casusluk türleri ortaya ç,km, t,r.

Sosyolojide, psikolojide ve siyaset biliminde (ve di er benzerlerinde) üretilen bu tür bilgilerle, uzun, orta ve kısa dönemli planlar yapılır, stratejiler ve taktikler belirlenir ve uygulanır. Bu da, günümüzde, özellikle ABD’de ve batıda kurulmuş think-tank merkezlerinde, Dünya Bankası’nda, IMF’de ve bu merkezlere bağlı, Türkiye gibi ülkelerdeki bünyeleri içinde yapılır.

Bu tür bilgi güçtür, çünkü güç yapıları, bu bilgileri kullanmak için üretirler. Dolayısıyla, bilginin güç olması, günümüzde, ancak, bilgiyi üretecek ve kullanacak güce sahip olmaya bağlıdır. Eğer, güce sahip değilsen, fakat gücün çarkına aykırı olan bilgi üretirsen, kişisel olarak ya satılmıyorsun, ya marjinal duruma itilirsin ya da öntihar edersin ya da ökazaya kurbanı gidersin. Eğer güce karşı, bilgi üreten ve kullanmaya çalışsan bir ülkeyse, dünyaya karşı, tehlikeye soktuğun için özgürlük, demokrasi ve insan hakları, ampionlar, tarafından ülkeni galle tehdit edilir ve gerekirse işgal edilir. Dolayısıyla, bilginin üretiminde, sadece güç yapıları, kendilerine işlevsel olan bilgiyi üretmekle kalmazlar, rakiplerinin üretimini durdurma mekanizmaları kurar, geliştirir ve uygularlar. Dikkat edilirse, üretime katılan bilim adamı, veya aydın, ürettiği ürün için, duruma göre maddi ödül alınırken, duruma göre cezalandırılır.

İşlevsel bilgiyi teknolojik ve yönetsel olarak ikiye ayırabiliriz. Her iki bilgi de gizlidir. Teknolojik bilgiyle üretilen teknolojik ürünler pazara satış için sunulur, fakat ürünleri üreten teknolojik yapıları, gerekli görülmedikçe, asla pazara sunulmaz. Aynı şekilde, psikolojik savaşın siyasal yönetime kadar her alandaki yönetsel bilgi için de geçerlidir.

İkinci tür işlevsel bilgi: Bilgiçlik taşıyan cehaletin üretimi

Yönetimleri iknaya dayanmayan eski imparatorluklarda bile, kitlelerin yönetimi, kılıçların gölgesinde yaygın cehaletin üretilmesiyle kolaylaştırılmıştır. Bu tür yönetim de özellikle birbirine bağlı, iki temel üzerine inşa edilmiştir: Cinsel ilişkiye ve uyuşturucu madde

kullan,m,na indirgenen ahlak ve örgütlenmi din: Böylece, bireyin elinden hem ahlak, hem de inanc, al,narak, ahlaks,z ve inançs,z egemenlikler taraf,ndan yeniden biçimlendirilmi ve dönü türülmü bir ekilde geriye ona hediye edilmi tir. Ahlak, ve örgütlü dinleri de kullanarak, cehaletin üretimini, günümüzde, küresel kapitalizmin ayd,nlar, en kurnaz ve yayg,n bir ekilde yapmaktad,r. Bu i i de, özellikle resmi e itim, televizyon ve internet yoluyla gerçekte tirmektedir.

nsan kendi tarihini kendini içinde buldu u ko ullara ba l, olarak yapar. Bunu yapabilmesinin birinci ko ulu, ödü üncesini ya am pratiklerineö ve öya am pratiklerinin dü ünsel ve duygusal aç,klamalar,naö yans,tabilme yetene idir. Eski imparatorluklardan farklı olarak, r,zaya dayand, ,n, iddia eden, demokrasi, özgürlük ve insan haklar, ampiyonlu u yapan kapitalist sistem, kaç,n,lmaz olarak, yo un bir ekilde bili ve davran, yönetimi yapmak zorundad,r. Bu zorunluluk öncelikle iki nedenle öne ç,km, t,r: Birincisi, 19. ve 20. yüzy,lda kitlelerin ç, gibi büyüyen bir ekilde demokrasi ve özgürlük haklar, talep etmesidir: Kapitalizm kitlelere insanca ya am haklar,n, vermemek için tedbirler getirmek zorunda kalm, t,r. kincisi ise, kitle üretiminin kitle tüketimine gereksinim duymas,d,r: Kitleler halinde üretim yapan kapitalizm, sadece ürünü üretmekle asla yetinemez, tüketimi/kullan,m,/oy vermeyi de üretmek zorundad,r.

Kapitalizmin üretim sorunlar, ekonomi ve i letme gibi bölümlerin aç,lmas, ve yayg,nla mas,yla üretilen bilgilerle çözülmeye çal, ,l,rken, ya am,n her alan,ndaki yönetsel sorunlar, da sosyoloji, siyaset bilimi, ileti im, psikoloji ve istatistik gibi alanlar,n aç,lmas, ve yayg,nla mas,n, getirmi tir. Bu alanlarda yeti en ve bu alanlarla ilgilenen bilim adamlar,n,n ve ayd,nlar,n önemli bir k,sm, endüstriyel ve siyasal yap,lar,n ç,karlar,n, gerçekte tirmek ve sorunlar,n, çözmek i ine soyunmu lard,r. Bunun kar ,l, ,nda da elbette ödüllendirilmektedirler.

Üretilen yönetsel bilgilerin ikinci biçimi, yukarıda açıkladığımız birincisi kadar, değerlidir. İkinci biçimde üretilen bilgi kitleleri bilimi ve davranış yönetiminde geçerek yönetmek için üretilen öyle seviye çöplüktür. Öyle çöplük olarak nitelemem iki nedenlidir: Birincisi, TRT ve RTÜK araştırmaları, gibi araştırmalardan televizyondaki dizilere ve internetteki oyunlara kadar, bu üretilenlerin egemen güçlerin kendileri için kullanılması, başlangıcında hiçbir faydası olmamasıdır. İkincisi de, bu üretilenlerin kullanan kitlelerin yararları, doğrudan anlaşılabilir ve düzenlemede de hiçbir faydası olmamasıdır. Birinci kadar değerli olması, bu faydasız çöplüklerin kitlelerin bilimsel ve davranışları, kapitalist ekonomik ve siyasal pazarın şartlarına uygun bir şekilde biçimlendirmesinden dolayıdır. Bu nedenle, her gün her anımız ve yanımız, dolduran bu çöplükler, bizim yönetilmemiz için hayati değere sahiptir. Bu nedenle ki bilimi yönetimiyle ilgili ürünleri (örneğin, sinema filmleri ve onlarla ilgili bilimsel verileri) ve faaliyetleri (örneğin, yarışmaları, futbol oyunları, ve oyunlarla ilgili bilimsel verileri) üretenler kapitalizm tarafından çok iyi ödüllendirilirler. Bunlar arasında, bilim adamı, ve aydın olarak sunulan medya, popüler medya, vardır. Bu medya, hepsi de televizyonda görünmezler, diğer medyadaki ürünleriyle ve görünmelerleriyle hizmet ederler. Kesinlikle bu çöplük dediğimizden, boş vakit geçirme faaliyetleri olması, spor olması, yarışma olması, maç seyredilmesi, komedi programları, diziler ve yarışma programları, olması gibi bir sonuç çıkarılmasıdır. Benim şikayetim, öncelikle bu faaliyetlere yüklenen bilimsel ve davranış yönetimi ile ilgilidir.

Bilginin üretimi ve dağıtımını kontrol ederek kapitalizm için gerekli bilimsel ve davranış yönetimi için üretim yapanları çoğunlukla, ne yaptıkları, bilen ideologlar, propagandistler veya psikolojik savaşçılardır. Örneğin televizyonlardaki dizileri üretenler, konumlandıkları yerde en uygun ve en kolay olarak, en iyi bildiklerini yapan ve bunun da doğrudan doğruya inanırlardır. Onlar ürünlerinde, doğrudan bildiklerini, doğrudan sandıkları, yansıtmaktadırlar: Bazılar, sahibinin sesini yansıtmak için, o sesin kendi sesi olduğunu sanırlar. Hepimiz gibi,

onlar,n dünyas,, özlemleri, engellenmi likleri, kar ,lanmam, dü leri de, çe itli biçimlerde ve seviyelerde, kapitalizmin sundu u dü ler ve tüketim ideolojisiyle biçimlendirilmi tir. Onlar, bu biçimlendirilmi -kendilerini sunmaktad,r bir ürün üretirken, nas,l ki biz bir ürün seçerken veya bir program seçerken, biçimlendirilmi kendimizi ifade ediyorsak. Dolay,s,yla, kapitalizm için i levsel olan bilgiçlik taslayan cehalet, medyada kurgulanan temsillerle ve onlar,n kullan,m,yla gelen sosyal içindeki dola ,mla yeniden üretilmektedir. Bu yeniden üretilen temsillerle üretilen izleyiciler de, ki iler aras, ileti imlerden ve di er ki ilere uygulad,klar, ve üzerlerinde uygulanan bask,lardan geçerek, dü lerle beslenen gaddar bir örgütlü yap,n,n yeniden üretilmesini yayg,nla t,rmaktad,r.

Ayd,nlar,n önemli bir k,sm, öznel olmaktan korkarlar ve ne yapt, ,n, ve nas,l yapt, ,n, nesnellik k,l,f,yla sunarlar. Bu ayd,nlar mekaniksel materyalizme dayanan süreçsel yap,lar,n getirdi i kurallara ve süreçlere uyararak nesnellik/yans,zl,k/tarafs,zl,k in a eden bir profesyonelle meyle i lerini yaparlar. Bu profesyonelle me, biz izleyicilerin, okuyucular,n dinleyicilerin izleyici, okuyucu ve dinleyici olarak deneyimleriyle olu an profesyonelle menin de olu umunda önemli rol oynarlar.

öDil d, ,nda gerçek yoktur; imgeleme, öznenin egemenli i, sonsuz semiyosiz, büyük teoriler çöktü, ya as,n, post-modern ve post-yap,sal dünya, gerçek yoktur, sadece gerçe in olas, aç,klamalar, vard,rö gibi anlat,larla gelen, 21. yüzy,lda küreselle en emperyalizmi demokratikle me olarak sunanlar... Bu grubun bir k,sm, (örne in, Amerikan türü kültürelciler ve sivil toplumcular, post-liberaller) küresel pazar,n en gözde savunucular,d,r. Bir k,sm, da öele tirelö olarak nitelenen (Post-Faucaultc,lar ve Buardilardc,lar gibi), fakat getirdikleri ele tirel yap,larla, anlaml, ele tiriye ve daha kötüsü kar ,tl, , ortadan kald,ran, dolay,s,yla, küresel pazar,n ökontrollü alternatifio i levini görenlerdir. Bu ayd,nlardan art,k ne genel insanl,k için anlaml, destek beklenebilir ne de destek diye sunduklar, destek olabilir.

Günümüzün popüler ayd,n, insanlar, öayd,nlatmakö için ürün üretmez, ayd,nlanma ad,na, seni

öetkilemekö için ürün üretir: Amaç kendinin öznel amaçlar,n,n ve bu amaçlar,n gerisinde görünmeyen mal ve dü ünçe sat, ,n,n promosyonudur. Bu ayd,nlar,n bir k,sm, ve özellikle ne yapt, ,n, somut bilincinde olanlar,n ço u belli ç,karlara ayk,r, olabilecek ayd,nlanman,n dü man,d,r. Bu dü manl,k geçmi yüzy,llardakinden çok daha sinsi, örtülü ve gizlidir. 18., 19. ve 20. yüzy,l,n tan,nm, ayd,nlar,n,n önemli bir k,sm,, özgürlük ve insanca ya am ko ullar, aray, ,n,n pe inde ba kald,r,lara giri en veya ba kald,rma potansiyeli olan kitlelere aç,kça dü mand,lar. Asla halk/kitleler ile demokrasiyi birle tirmiyorlard,; aksine halk,n/kitlelerin demokrasi için tehlike oldu unu belirtmi lerdir. Kitlelerden korkuyla kâbus gören ayd,nlar,n baz,lar, demokrasiye de kar ,yd, ve mutlak,yet yanl,s,yd,. Günümüzde bu korku, demokratikle me ve kat,l,mc, demokrasi, sivil toplum, kamusal alan, bilgi toplumu gibi anlat,larla yenilmeye çal, ,lmaktad,r.

Ayd,n,n sorumlulu u

Ayd,nlanmayla gelen tan,mda, ayd,n do al haklar,n, insanl, ,n savunucusu ve evrenselli in temsilcisidir. Dolay,s,yla, ayd,n üretiminin karakteriyle ilgili olarak insanl, a kar , sorumludur. Bu tan,m içine çok az ayd,n dü er.

Her ülkede oldu u gibi Türkiye'de de hareket noktas, ve dayand, , temel öncelikle kendi ve kendine i verenin ç,kar, olan ayd,n ürettiklerinden (ve özellikle üretmediklerinden) topluma ve insanl, a kar , sorumluluk hissi, bilinci ve vicdan, ta ,maz, ta ,yamaz. Baz,lar,n,n vicdan, yansa ve rahats,zl,k hissetse bile, bu tür eyleri bast,rnak zorundad,r. Bu tür ayd,nlar, insanlar, soyan bankac,lar ve hortumcular gibi, sorumlu bir merciye de hesap vermezler: Ayd,n,n hayat,nda, düzenin istemediklerini yapt, , ve istediklerini yapmad, , için hesap verme zorunda b,rak,lanlar ço u kez, as,l ayd,n karakterini ta ,yanlar olmu tur.

Ayd,n,n sorumlulu unun genel insanl, a kar , oldu u söylenir; fakat ayd,n,n,n sorumlulu u, baz, istisnalar d, ,nda, daima kendi ç,kar,n, gerçekte tiren güç yap,lar,na kar , olmu tur.

Halk,n ayd,n,, popüler ayd,n, apolitik ayd,n

öHalk ayd,n,ö veya öinsanl,k ayd,n,ö olmak demek, ekonomik olarak yoksun b,rak,lmak, egemen çevreler taraf,ndan d, ar,da b,rak,lmak, akademide soyutlanmak, toplant,lara ça r,lmamak, herhangi bir ara t,rma faaliyetinden uzak tutulmak, tutuklanmak ve gerekti inde öldürölmek gibi ödüllerö getiren bir üretimi tercih etmek demektir. Yani, insanl, ,n genel ç,kar, yönünde dü ünsel üretim yapmak oldukça risklidir.

Kapitalizm, özel mülkiyet yoluyla, bilgi üretimi kaynaklar,n, ve olanaklar,n, ayd,n,n da elinden alm, t,r. Ard,ndan da, maddi ve statü bak,malar,ndan çekici yap,lan öte viklerleö ayd,na kendisi ve pazar için faydal, üretim tercihleri sunulmu tur.

Günümüzde medyada öimaj yönetimi, vücut diliö gibi gerçe i belli amaçlar çerçevesinde büken popüler öayd,nlarö vard,r. Bir ayd,n, ayd,n yapan ö e, öpopüler medya taraf,ndan tercih edilmesiö de ildir, i ledi i konular ve konular, nas,l i ledi idir. Popüler ayd,n, insanlar, dü olan dü lerle oyalayan, onlara gerçekler yerine gerçekler hakk,nda ahane ve rahat hazmedilen kurgular sunar. Elbette roman, hikaye ve film gibi biçimlerle kurgular ya am,n vazgeçilmez bir parças,d,r, dolay,s,yla, bu tür ayd,na da ihtiyaç vard,r. Popüler ayd,n popüler kültürün maymunla t,r,lm, /taklitçi ve bili ve davran, yönetiminden geçerek öznel ç,karlar,n promosyonunu yapma bilincini ta ,yabilir de ta ,mayabilir de... Popüler ayd,n halk ayd,n, da olabilir. Fakat popüler ayd,n ile halk ayd,n,n, kar, t,rmmamak gerekir.

Türkiyeöde kitapç,larda öbest sellerö kö esinde yer alan ayd,nlar,n aras,nda halk ayd,n,n, bulmak, imkans,za yak,nd,r. Popüler ayd,n,n bilinci ve üretimi Harry Potterö kapitalizmin korkular,n,n uzant,s, olan hayali ahaneliklerle doludur. Bu ayd,n,n medyadaki

sunumlar,ndaki kurnazca i lenmi yan, örne in görüntüyü öz olarak öne ç,karan moda ve kozmetik endüstrilerinin promosyonunu yapmakt,r.

nsanl, ,n genel ç,kar, üzerine kurulmu üretim yapan bir ayd,n,n ele ald, , konular popüler ayd,n,n ele ald, , konularla ayn, oldu u durumda bile, konuyu i leme, sorunlar, sunma ve çözme ba lam,nda ciddi farklar vard,r. Bunun anlam,, moda, soda ve kozmetik endüstrilerinden, siyasal ve kültürel yap,lardan ba ,ms,z, onlar, içermeyen bir yap,t ortaya koymak de ildir, çünkü bu imkans,zd,r. Bu tür ayd,n moday,, soday,, kozmetik endüstrilerini, siyaseti ve kültürü ele al,rken merkeze insan denen varl, , koyar, irketi, irket ç,kar,n,, devleti veya devlet ç,kar,n, de il.

Ba ,ms,zl,k mücadelelerinin ayd,n,, bu mücadelenin verildi i yap,lar, ve ayn, zamanda mücadeleyi aç,klayan ve soru turand,r.

Apolitiklik ayd,n, bir zamanlar dövülme ve terk edilme korkusuyla homoseksüelli ini saklayan ezlmi ve bask, alt,nda olan biri gibidir. Fark,, homoseksüel homoseksüelli inin fark,ndad,r, ama bask,c, bir ortamda onu saklamak zorundad,r. öApolitikö oldu unu söyleyen ayd,n ya kurnaz bir propagandisttir ya da ne oldu unun fark,nda de ildir. Asl,nda, öapolitik ayd,nö veya öapolitik insanö olamaz, çünkü örgütlü insan ya am,yla ilgili hiç bir ey siyasal,n d, ,nda de ildir. Örne in iki arkada veya anne ve baba aras,ndaki günlük ili kilerin yürütülmesinde bile davran, lar politiktir. Örne in, apolitik ayd,n,n iddias,, türban, siyasal ifade olarak nitelerken, kendi giydi i Leviø veya di er giysilerden hiç bahsetmeyerek, kendi giydiklerini siyasal ifade d, ,nda tutar, normale tirir, yans,zla t,r,r. Her giysi, aç,kça ve göze sokula sokula bir siyasal ifadeyi anlatmak için giyildi ini anlats,n veya anlatmas,n, daima bir siyasal ifade ta ,r. Normalle tirilince, siyasal ifade ile olan ili kisi unutulur. Türban dahil her tür giysi, günümüzde, ayn, pazardaki rekabetin ve i birli inin siyasal ifadeleridir.

Sonuç

Ayd,n, her insan gibi, tarihsel toplumlar içinde üretilir ve üretir. Bu üretilmede ve üretmede, üretilen ve üreten ayd,n, bir egemenli in fanatik ç, ,rtkanl, ,n, yapan insandan bu egemenli e kar ,tl, , kendi hayat,n, feda eden insana kadar çe itlenir. Bir zamanlar Roma kilisesinin, saray,n veya zengin ailelerin karn, tok s,rt, pek köleleri olan bilim adamlar,, kapitalizmle kilisenin ve saray,n\ atonun huzurlu ve emin atmosferi d, ,na kapitalist pazara ç,k,nca, özgür b,rak,lan mutlak-köleler gibi bo lukta kald,lar ve k,sa zamanda ücretli\maa l, köleli in ili kiler dünyas,nda kendilerine uygun ve verimli yeri de buldular. Kapitalizmle birlikte, kölelerin ve ayd,nlar,n hizmet etmeleri gereken güç yap,s, farklıla t,: kendilerinin üretme olanaklar, ellerinden al,nd, , için, kapitalist üretim ve ili kileri içinde kendilerinin ve kapitalist yap,y, çe itli biçimlerde üretme i ine ko uldular. Bu gönüllü görünen zorunlu köleli e ra men, Türkiye gibi ülkelerde sistem onlar, doyuracak ve memnun edecek kölelik gelirini üretmedi ve ho nutsuz akademisyenler sistemden so udular. Fakat ayn, zamanda kendi relatif durumlar,n, kaybetme korkusuyla önemli bir k,sm, kendini memnun olmad, , sistemle ek i lerden geçerek doyum sa lay,p yeniden ba kurdular. Sistemle memnun olmayan fakat sistemin de i mesinden korkanlar ise, kendilerine önce bilimsel nesnellik ve imdi ise post-modern globallik ve kar ,l,kl, ba ,ml,l,k yakla ,mlar,, kültürelcilik gibi tan,mlamalar içinde emin s, ,nak buldular.

Geçmi te, kilise ve medreseye kapaklanm, ve kendini adam, bilim adam,n,n ve ayd,n,n üzerindeki kontrol do rudan ve yo undu. Ayd,nlanma ça ,yla ba layan ve burjuvazinin egemenli iyle devam eden ve günümüzde belli biçimler alm, olan ko ullarda, bilim adamlar, ve ayd,nlar,n önemli bir k,sm, kapakland, , yerde özgürlük ve post-modern dü ler görmektedir; dünya pazar, için i levsel olan kar ,l,kl, ba ,ml,l,k küresellik, yerellik ve evrensel kültür öyküleri yazmakta, dualar, okumaktad,r. Kimin özgürlü ü, kimin küreselle mesi, kimin kar ,l,kl, ba ,ml,l, ,? Kimin üniversitesi, kimin bilimi, kimin bilgisi,

kimin bilgi toplumu, kimin aydın, veya bilim adamı, ve kimin araştırması? Günümüzün üniversitelerinde ve dünsel üretim yapan yerlerinde çalışmaları/ücretli özgür-tutsakö olan aydın/akademisyenin kendinin olmayana sahiplik iddiası, ve bu sahipliği perçinlemedeki (a) materyal ilişkiler ve (b) bilinç yapıları, nedir? Maaş, kölenin kendi köleliğinin bilincinde olması, hangi koşullarda neyi, ne kadar ve nasıl deşirebilir? Bilgi ürettiği söylenen aydın ve bilim adamı, neyi nasıl ve ne için üretiyor?

Bilgi değerli bir sermayedir; herkesin veya her bilim adamının ulaşabilmesine açık değildir. Dolayısıyla öne için bilim ve bilgi?ö sorusuna verilen doğru yanıt, idealleştirilmiş soyutlamalarla verilen uyduru-yantların ötesinde aranmalıdır. Bu tür arama sırasında, aynı zamanda, öbilim ve bilgi kimin için?ö sorusu da yanıt bulur: Bilim ve bilgi, bilimsel üretimin araç ve gereçlerine gereksinimi olan ve bu araçlara gereksinimlerini karşılamayı, gerçekleştirecek şekilde erişebilenler içindir. Erişim güç yapıları, mülkiyet hakları, ve ilişkilerinin içinde yer alır. Dolayısıyla, bu haklara sahip olanlar ve mülkiyet ilişkilerinde olanaklar, ellerinde tutanlar ve kontrol edenler bilimin ve bilimsel araştırmanın yönünü ve içeriğini de belirlerler.

Aydınlar, çalışanlar, mekan bakımında, üretimlerini ökamusal alanda yapmazlar. Ürün üretim faaliyetlerinde kamusal alanı kullanabilirler. Fakat, kamusal alan herkesin özgürlüğünü ifade ettiği, kontrol dışı bir alan değildir. Devletin ve özel şirketlerin doğrudan kontrolünün görünür olmadığı, kamusal alan aslında toplumda tarihsel olarak yaratılmış ve süregelen (ve koşullara göre değişen ve değiştirilen) egemen ve alternatif pratiklerin ve dünsel açıklamaların olduğu yerlerdir. Bu yerler, serbestlik görünümünü altında, bu tarihsel yapıları getirdiği baskı, katı ve disiplinli, susturucu özellikleri taşır. Kamusal alan kapitalist bilinç yönetiminin yücelttiği sahte-ımajlarla tanımlanan ve inşa edilen bir alandır. Bu alandaki (örneğin kahvehanelerdeki, internet kafelerdeki) konumları/tartımlarda insanlar inşa edilmiş ve öğrenilmişleri kendilerince, aynı veya karşıt çerçeveler içinde yeniden

üretmektedirler. Bu üretimlerin karakterinin egemenlikleri üretmeden farklı, olabilmesi için, o kamusal alan, alternatiflerin üretildiği bir alan olması, gerekir ki böyle bir alan, çok gizli olmadıkça, devletin polislerinin ve ajanların sürekli olarak açıkta veya gizli denetimi altında, r. Bunun anlamı, oldukça açıktır: Entelektüel konuların, üretiminin kaynağı, sınırlı olarak kamusal alandır: Kamusal alan üzerinde konuşulurken, sınırlı bile, sorun üretimin kamusal alandaki durumu ve bu durumu oluşturduklarıdır. Dolayısıyla, kamusal konuların, malar için bol mekanların olması, (hatta internetle gelen uçsuz bucaksız siber-uzayın olması,) demokrasi ve özgürlüğün ölçüsü, n, n asla göstergesi olamaz. Ama göstergesiyimi gibi sunularak egemen bir entelektüel hava yaratılır. Bu hava, öteneffüs edenlerin muhtemelen önemli bir kısmı, kendini özgür sanır: Çünkü gündem böyle hazırlanmış ve gündemin içeriği böyle doldurulmuştur.